

DE ‘BLONDE BEKERZWAM’ (*PEZIZA PUDICELLA*) NIEUW VOOR NEDERLAND

Rob Chrispijn¹ & Henk Huijser²

¹ rob.chrispijn@hetnet.nl ² h.huijser@onsnet.nu

Chrispijn, R. & Huijser, H.A. 2021. *Peziza pudicella*, new for The Netherlands. *Coolia* 64(2): 87–90.

The cup fungus *Peziza pudicella* Korf is found in The Netherlands for the first time. This paper describes and illustrates both the site and the collection.

Steenwijk heeft als vestingstad een belangrijke rol gespeeld in de Tachtigjarige Oorlog. Nadat de stad definitief op de Spanjaarden heroverd werd, verordonneerde Prins Maurits dat het zuidelijke deel van de vestingwal versterkt moest worden met een dikke kleilaag. Dat bood een veel betere bescherming tegen een beschieting met vuurkogels dan een wal bestaande uit een mix van veen en zand. Vanaf dat moment werd dit deel van de vestingwal ‘Het kleirondeel’ genoemd. Een naam die mij (eerste auteur) altijd gefascineerd heeft. Helemaal toen ik er een jaar of tien geleden een kleibospaddenstoel vond die in de verre omtrek ontbreekt, omdat de Kop van Overijssel nu eenmaal overwegend uit zand- en veenbodems bestaat. Het ging toen om de Paarsrandgordijnzwam (*Cortinarius balteatocumatis*), een forse soort die vooral in het Rivierengebied te vinden is.

Vanaf dat moment nam ik me voor om in het najaar eens wat vaker deze vestingwal te bezoeken. Omdat in het paddenstoelenseizoen meestal zoveel andere gebieden om aandacht vragen, is van dit voornemen maar weinig terechtgekomen. Het bermonderzoek voor de Provincie Overijssel vormde echter een goede reden om het Kleirondeel vaker te bezoeken. Dat leverde voor Overijssel aardige soorten op als Wortelende gordijnzwam (*C. rigens*) en

Figuur 1. De vestingwal van Steenwijk met op de voorgrond de groeiplaats van de Blonde bekerzwam.

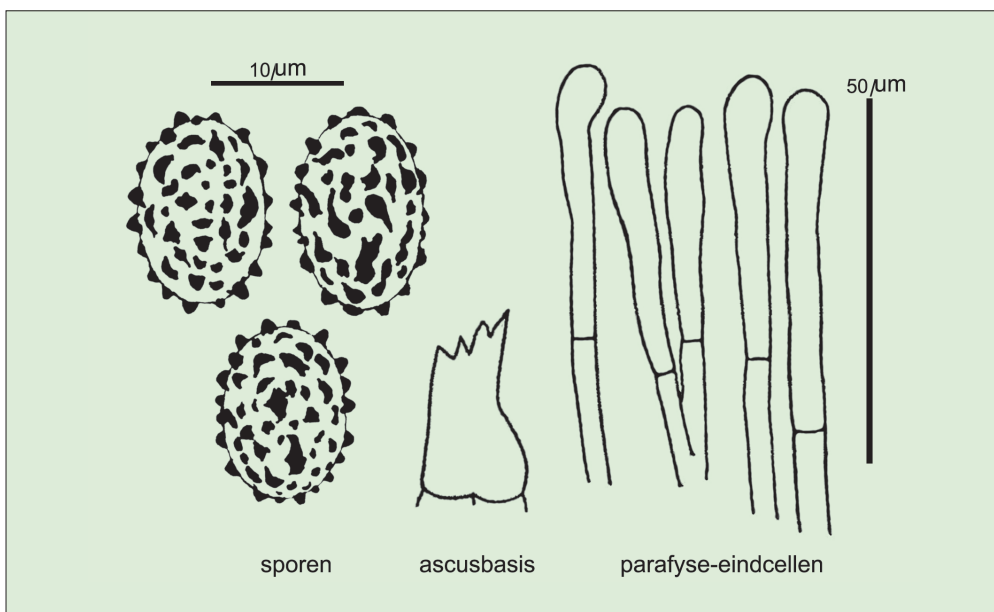
Figuur 3. Ook in de literatuur beschreven: sommige jonge exemplaren van *Peziza pudicella* kunnen een roze tint krijgen.

Figuur 2. Zelfs begin december nog jonge vruchtlichamen van *Peziza pudicella*.

Holsteekluifzwam (*Helvella elastica*). Laat in het seizoen besloot ik het schuine talud van de 13 meter hoge wal af te zoeken. Dat is erg steil, dus bij gladheid, wanneer er in de herfst veel natte bladeren liggen, is dit een heikele onderneming. Dankzij beweiding met schapen gedurende een deel van het jaar is de grazige helling doorsneden met schapenpaadjes. Die zorgden gelukkig voor enig houvast. Want ik moet er toch niet aan denken (anderen misschien juist wel; het levert ongetwijfeld een komisch tafereel op) om naar beneden te rollen en in de brede vestinggracht terecht te komen. Daarom ging ik voorzichtig te werk en mede dankzij de trage inspectie van de mossige en kortgrazige vegetatie ontdekte ik enkele grauwwitte bekertjes zo groot als een vijf cents-stuk. Ze groeiden direct op de kale kleibodem. Nog wat beter rond-

kijken zorgde voor een tiental exemplaren, waaronder enkele grotere, bruine exemplaren. Eerst dacht ik met twee soorten van doen te hebben, maar de microscopie bleek identiek te zijn. Ik verheugde me vooral op de witte exemplaren. Met zo'n opvallend uiterlijk moesten die toch gemakkelijk gedetermineerd kunnen worden. Dat viel vies tegen. Ondanks het raadplegen van verscheidene tabellen, kwam ik nergens ook maar in de buurt. Dat lag behalve aan de witte kleur van de vruchtlichamen ook aan de relatief kleine, vreemd geornamenteerde sporen.

Een dag later heb ik vers materiaal naar Henk Huijser (tweede auteur) gestuurd. De volgende dag kreeg ik al een mail dat hij er niet goed raad mee wist. Erg jammer: weer een collectie die in een la vol vraagtekens dreigde te verdwijnen. En daar meestal in blijft liggen omdat ik – afgeleid door alweer nieuwe vondsten die mijn aandacht vragen – er meestal niet aan toekom om ze nog eens goed te bestuderen. Gelukkig liep het deze keer anders, want de dag daarop kreeg ik opnieuw een mail van Henk, waarin hij schreef dat hij er gisteravond over na zat te denken en toen zich opeens herinnerde ooit een beschrijving te hebben gelezen

Figuur 4. *Peziza pudicella*: sporen, basis van ascus, top van parafyzen. (Tekening: Henk Huijser)

van de vondst van een witte bekerzwam in Van Vooren (2014). De beschrijving door deze Franse mycoloog is vooral gebaseerd op een vondst uit een stadspark aan de rand van Lyon onder Eik en Haagbeuk. Deze beschrijving is goed in overeenstemming met de kenmerken van het Nederlandse materiaal zoals hieronder beschreven.

De geschiedenis van *Peziza pudicella* gaat terug tot 1887, in dat jaar beschrijft Boudier *Galactinia pudica*. Een goede afbeelding en beschrijving van deze soort is te vinden in zijn beroemde 'Icones Mycologicae' II + IV, pl. 288 + p. 158. M. Moser brengt in 1963 (ongeldig) de soort over naar het geslacht *Peziza*. Vanwege nomenclatuurregels was de naam '*pudica*' niet te handhaven, en het is Korf (1982) die als consequentie hiervan *Peziza pudica* omdoopt in *Peziza pudicella*. Recente fylogenetische bomen waarin veel bekerzwammen zijn opgenomen, laten zien dat het genus *Peziza* verre van monofyletisch is en zeker in meerdere geslach-

***Peziza pudicella* Korf**

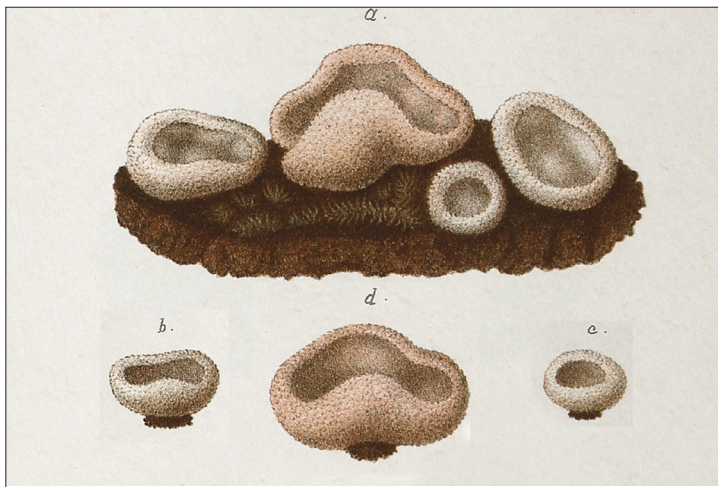
Macroscopische kenmerken:

Apothecia verspreid groeiend of enkele dicht opeen, bekervormig of onregelmatig bekervormig, bij verouderen vlakker wordend en dan rand soms ingescheurd, ook met wat 'bobbelig' of geplooid centrum, 1–3(–4) cm; hymenium aanvankelijk circa wit, later ook met roze en licht beige bruine tinten. Receptaculum fijn korrelig, kleur vergelijkbaar met het hymenium.

Microscopische kenmerken:

Asci 285–385 × 13,5–16 µm, operculaat, circa cilindrisch naar de basis geleidelijk smaller en daar kort, breed gevorkt ('pleurorhynchous'), blauw verkleurend in Melzer. Sporen 13–15,5(–16,5) × 9–10,5 µm, Q = 1,4–1,7, ellipsoïd, hyalien, eenrijig, meestal gevuld met een duidelijke oliedruppel, geornamenteerd. Ornamentatie bestaande uit wat willekeurig gevormde soms wat verlengde wratten, korte kammetjes en afgeronde stekels tot 1(–1,5) µm hoog, goed kleurbaar in melkzuur/katoenblauw. Parafyse-eindcel 30–60 × 6,5–10 µm, zwak knotsvormig met een praktisch kleurloze inhoud. Buitenste cellen van het receptaculum 20–50 × 20–25 µm (circa textura globulosa).

Figuur 5. De afbeelding door Boudier van '*Galactinia pudica*' die als type wordt gebruikt. Op zijn aquarel is het receptaculum (de buitenzijde van de vruchtlichamen) veel ruwer dan de fijn korrelige exemplaren in Steenwijk.

wordt dan alleen nog gebruikt voor soorten met gladde of bijna gladde sporen zonder inwendige oliedruppels. De hier behandelde soort belandt dan ongetwijfeld in een van de nieuwe geslachten. Uit het aantal meldingen in de literatuur kan opgemaakt worden dat genoemde soort vermoedelijk in grote gebieden van Europa erg zeldzaam is. In het veld is verwarring mogelijk met andere witte of wit-roze soorten als *P. alborosea*, *P. lilacinoalba*, en *P. proteana*. Genoemde soorten, waarvan alleen *P. proteana* (Sponsbekerzwam) tot nu toe uit Nederland bekend is, zijn o.a. op basis van de sporenornamentatie en/of sporenafmetingen gemakkelijk van *P. pudicella* te onderscheiden.

Nadat er een natuurbericht van deze vondst was verschenen, nam een journalist van het Gereformeerd Dagblad de moeite om naar Steenwijk te reizen in de hoop nog iets van deze bekerzwam te kunnen zien. Het was begin december en het had een keer al vijf graden gevoren. Voor een soort die echter ook in de Alpen is aangetroffen, zou dat geen probleem moeten zijn. Het werd nog even spannend, maar na een paar minuten vonden we een meter verwijderd van de eerdere vindplaats toch nog enkele – verse en dus witte – exemplaren. De journalist schreef er een groot artikel over met nadruk op de historische context en voorzien van de kop: 'Bekerzwam, met dank aan Prins Maurits'.

Beschrijving ecologie van de vindplaats en cultuurhistorie door Rob Chrispijn.

Beschrijving kenmerken, taxonomie en historie van de soort door Henk Huijser.

Afbeeldingen: Rob Chrispijn, tenzij anders vermeld.

Literatuur

Boudier, E. 1887. Bull. Soc. mycol. Fr. 3: 148 + pl. XIV, fig 3.

Boudier, E. 1905-1910. Icones Mycologicae 2 + 4: pl. 288 + p.158.

Hansen, L. & Knudsen, H. 2000. Nordic Macromycetes Vol. 1: 59-65.

Hohmeyer, N. 1986. Ein Schlüssel zu den europäischen Arten der Gattung *Peziza* L. Zeitschrift für Mykologie, Band 52 (1): 161-183.

Korf, R.P. 1982. New combinations and a new name for discomycetes illustrated by Boudier in the Icones Mycologicae. Mycotaxon 14: 1-2.

Moser, M. 1963. *Ascomyceten* (Schlauchpilze). in H. Gams, Kleine Kryptogamenflora 2a: 98.

Van Vooren, N. & Martin, M. 2002. Étude systématique et nomenclaturale des pézizes blanches. I. *Peziza pudicella* Korf. Bull. mycol. bot. Dauphiné-Savoie 165: 2-32.

Van Vooren, N. 2014. Contribution à la connaissance des *Pézizales* (*Ascomycota*) de Rhône-Alpes 2e partie. Cahier de la FMBDS n° 4: 28-29, 129.

